

Nr 20.

Ankom till riksdagens kansli den 15 april 1944 kl. 11 fm.

Utlåtande i anledning av väckta motioner angående lagstiftning om skydd för markägares rätt till bärplockning å egen skogs- och hagmark samt om åtgärder till förhindrande av för tidig skörd av skogsbär.

Första lagutskottet har till behandling förehaft följande inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen motionen i första kammaren nr 146 av herr *Hallagård* samt motionerna i andra kammaren nr 76 av herr *von Seth* och nr 163 av herr *Pettersson* i Dahl *m. fl.*

I motionen II: 76 hemställes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt utarbetande och framläggande av förslag till lagbestämmelser angående skydd för markägares rätt till bärplockning å egen skogs- och hagmark.

I motionerna I: 146 och II: 163, vilka äro likalydande, hemställes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära att sådana bestämmelser utfärdas, som förhindra att omogna skogsbär plockas och skördas.

Beträffande de skäl, motionärerna anfört till stöd för sina yrkanden, får utskottet, i den mån redogörelse därför icke lämnas här nedan, hänvisa till motionerna.

I motionerna framföras två skilda spörsmål, nämligen *dels* den civilrättsliga frågan om rättigheten att tillgodogöra sig vilda skogsbär och *dels* frågan om åtgärder i syfte att förhindra skördandet av omogna skogsbär.

Frågan om rätten till vilt växande bär.

Att utan lov taga väg över »tomt, åker, äng, plantering eller andra ägor, vilka därav kunna skadas» är belagt med straff (24 kap. 11 § strafflagen), men eljest är beträdande av annans mark icke förenat med straffpåföljd. Och i fråga om naturalster lämnar strafflagen skydd endast mot olovligt tillägnande av vissa sådana (24 kap. 3 och 4 §§); bland dessa förekomma icke bär.

Frågan om rätten till vilda bär har förut flera gånger varit föremål för riksdagens prövning.

Sålunda väcktes redan åren 1899 och 1908 motioner med begäran om utredning i ämnet, vilka dock icke vunno riksdagens bifall. Lagutskottet, som behandlade motionerna, anförde sistnämnda år bland annat att den rättsuppfattningen syntes vara allmänt utbredd, att jordägarens rätt icke i och för sig uteslöte annan från att tillgodogöra sig ifrågavarande naturalster.

Frågan var därefter föremål för lagberedningens övervägande, och i sitt år 1909 avgivna förslag till ny jordabalk upptog beredningen en bestämmelse i ämnet av följande lydelse: »Vilt växande bär och svamp äge en var taga å annans mark, där det kan ske utan skada å ägor, dock ej å tomtplats eller i trädgård, ej heller mot förbud av ägaren eller den honom företräder, inom ett avstånd därifrån av tre hundra meter.» Det hade sålunda icke syntts beredningen riktigt att utan vidare lagfästa uppfattningen att envar hade rätt att på annans mark plocka bär och andra dylika naturalster. Å andra sidan hade beredningen icke ansett det böra ifrågasättas att alldeles bryta med den hävdvunna uppfattningen och obetingat förbehålla skogsbären åt jordägaren.

Vid riksdagen år 1913 väcktes ånyo motioner i ämnet. Lagutskottet framhöll nu, att åtminstone i de sydligare delarna av landet, där skogsbären tillades ett jämförelsevis högre värde, rättsuppfattningen vore på väg att förändras i riktning mot ett starkare hävdande av jordägarens anspråk på att skogsbären tillkomme honom i likhet med andra alster av hans jord, samt att han fördens skull borde äga att utan intrång av andra tillgodogöra sig desamma. Efter hemställan av utskottet avlät riksdagen även en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning huruvida och i vilken omfattning ägare och innehavare av jord kunde beredas skydd mot tillägnande av å deras mark växande vilda bär samt om framläggande för riksdagen av förslag till lagstiftning i ämnet.

Sedan 1913 års riksdagsskrivelse för yttrande remitterats till länsstyrelserna och hushållningssällskapens förvaltningsutskott, utarbetades påföljande år inom justitiedepartementet ett utkast till lag om rätt till bärplockning och tillvaratagande av vissa andra naturalster. Detta utkast vilade på väsentligen samma grunder som ovan angivna av lagberedningen förordade bestämmelser. I motiven till lagutkastet anfördes inledningsvis bland annat:

Vill man komma till en rättvis lösning av den föreliggande frågan, måste man mot varandra väga de stridiga intressen, som här stå mot varandra, nämligen jordägarens och den bärplockande allmänhetens. Jordägarens intresse förtjänar beaktande icke blott så till vida, att han och de, som äro boende å hans ägor, skyddas mot närgångenhet och otillbörligt intrång å bostadens närmaste omgivning, utan även i ekonomiskt avseende. Det synes icke vara mer än billigt, att åtminstone någon del av det värde, som bärskörden numera representerar, i främsta rummet kommer jordägaren till godo, därest han är i tillfälle att tillvarataga densamma. Deras intresse, som genom bärplockning för eget behov eller till avsalu kunna inbespara utgifter eller bereda sig inkomster, får desto mindre förbises, som bärplockningen till stor del bedrives av den fattigare befolkningen, särskilt av barn och åldringar, vilka äro oförmögna till annat arbete. Frågan får emellertid icke ses uteslutande ur nu angivna synpunkter, utan hänsyn måste också tagas till det allmännas intresse att bärskörden tillvaratages i största möjliga utsträckning och att detta sker först vid den tidpunkt, då bären vunnit erforderlig mognad, och på sådant sätt att icke återväxten äventyras. Skogsvårdssynpunkten måste ock beaktas, där bärplockningen såsom ofta är fallet, bedrives å områden, vilka äro föremål för skogskultur.

Över utkastet avgåvo verk och myndigheter m. fl. infortrade yttranden. Ärendet överlämnades sedermera till sakkunniga, vilka år 1919 tillkallats för att biträda i justitiedepartementet vid fortsatt behandling av frågan om ny jordabalk (1919 års jordabalkssakkunniga). Emellertid förordnade Kungl. Maj:t den 24 november 1922, att det åt dessa sakkunniga anförtrodda utredningsarbetet skulle vila från och med den 1 januari 1923. Nämnda sakkunniga ha sedermera icke återupptagit sitt arbete.

Vid riksdagen år 1927 påyrkades i två motioner fullföljande av den påbörjade utredningen. I sitt utlåtande över motionerna anförde första lagutskottet, att skäl icke förebragts för att frågan om rätten till skogsbären borde göras till föremål för särskild utredning och således utbrytas ur sitt naturliga sammanhang med revisionen av jordabalken. Det syntes kunna tagas för givet, att arbetet med denna revision komme att återupptagas så snart omständigheterna det medgäve. Med hänsyn därtill ansåge utskottet det icke lämpligt, att framställning gjordes till Kungl. Maj:t om fullföljande av den utav 1913 års riksdag begärda utredningen i detta ämne, samt hemställde, att motionerna icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

I en vid utlåtandet fogad reservation anförde emellertid sju av utskottets ledamöter, att den utredning angående rätten till växande vilda bär, vilken på föranledande av riksdagens ovannämnda skrivelse igångsatts, hade fått vila sedan flera år tillbaka, och att någon utsikt till dess snara återupptagande icke syntes vara för handen. Då samma skäl som föranlett den omnämnda riksdagsskrivelsen i oförminskad grad alltjämt gjorde sig gällande och anledning ej syntes föreligga att uppskjuta utredningen ifråga i avvaktan på en blivande revision av jordabalken, hemställde de, att ifrågavarande motioner måtte av riksdagen bifallas.

Vid frågans behandling i kamrarna stannade dessa i olika beslut, i det att första kammaren biföll reservationen, medan andra kammaren biföll utskottets hemställan. Frågan hade alltså förfallit.

I motioner vid riksdagen år 1928 upprepades yrkandena på utredningens fullföljande. Första lagutskottet förklarade i sitt utlåtande, att utskottet intog samma ståndpunkt som år 1927, och avstyrkte motionerna. Fyra reserveranter hemställde på samma skäl som reserveranterna i utskottet sistnämnda år att motionerna måtte bifallas. Även denna gång biföll första kammaren reservationen under det att andra kammaren biföll utskottets hemställan, i följd varav frågan ånyo förfallit.

I två motioner vid riksdagen år 1934 hemställdes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt utarbetande och framläggande av förslag till lagbestämmelser angående skydd för rätten till bärplockning å skogs- och hagmark.

Första lagutskottet anförde i avgivet utlåtande (nr 16) i anledning av motionerna bland annat följande:

De skäl vilka förut framförts för en lagstiftning på området hade numera väsentligen avtagit i styrka. I nämnda avseende ville utskottet erinra, att en

förbättrad skogsvård på åtskilliga håll torde ha medfört att tillgången på bär minskat, och att den ekonomiska betydelsen av exempelvis lingonskörden till följd härav icke längre vore densamma som förut. Härtill bidroge även under nuvarande depressionsperiod, att bären i allmänhet måste säljas till mycket låga priser. Att likväl den gällande ordningen alltjämt kunde vara förenad med vissa olägenheter, ville utskottet icke bestrida. Med hänsyn härtill hade utskottet även övervägt de olika förslag till lösning av hithörande spörsmål som under sakens föregående behandling blivit framförda. Därvid hade emellertid de betänkligheter, som förut vid olika tillfällen gjort sig gällande mot desamma, icke kunnat avvisas. Även andra alternativ hade dryftats men även de mötts av åtskilliga berättigade invändningar. I betraktande av de svårigheter frågan sålunda alltjämt erbjöde och då som nämnts olägenheterna av den gällande ordningen nu vore betydligt mindre än förut, hade utskottet icke ansett sig böra förorda någon lagstiftning i ämnet.

Utskottet hemställde, att motionerna icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda. Fem ledamöter i utskottet reserverade sig emellertid mot utlåtandet. Första kammaren biföll motionerna, varemot andra kammaren biföll utskottets hemställan. Frågan hade alltså ånyo förfallit.

Vid 1935 års riksdag väcktes tre motioner i ämnet. I två av motionerna hemställdes, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om lagbestämmelser till skydd för rätt till bärplockning å skogs- och hagmark efter vissa i motionerna angivna riktlinjer. I den tredje motionen yrkades, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t hemställa om återupptagande av den år 1922 nedlagda utredningen angående rätten att tillvarataga skogsbär; därjämte upptogs i denna motion jämväl frågan om åtgärder till förhindrande av plockning av omogna skogsbär.

Första lagutskottet, som behandlade motionerna, avgav den 28 februari 1935 utlåtande i ämnet (nr 21). Här må anmärkas att Kungl. Maj:t den 1 i samma månad förordnat, att lagberedningen från och med den 1 mars 1935 skulle övertaga den pågående utredningen om revision av aktiebolagslagstiftningen, att en eller två av lagberedningens ledamöter skulle utföra erforderliga förberedande arbeten för revision av jordabalken, samt att beredningen sedan utredningen angående revision av aktiebolagslagstiftningen slutförts skulle övergå till behandling av frågan om en reform av jordabalken.

I sitt utlåtande påpekade utskottet till en början att, såsom av den utav utskottet i saken lämnade redogörelsen framginge, de i motionerna berörda spörsmålen förut vid upprepade tillfällen varit föremål för överväganden. Utskottet anförde därefter följande:

Vad först angår den civilrättsliga frågan om rättigheten att tillgodogöra sig bären har vid dessa överväganden å ena sidan anförts, att jordägaren borde beredas företrädesrätt åtminstone till en del av de bär som växa å hans mark. Å andra sidan har hävdats, att bären aldrig tillkommit jordägaren såsom sådan och att han fördenskull icke kunde göra anspråk på dem framför andra.

Det är riktigt att lagen i vårt land av gammalt icke uppställt något förbud att tillgodogöra sig vilda bär å annans mark. En viss begränsning i möjligheterna härtill har dock förefunnits genom bestämmelser som meddelats

i andra syften. I detta hänseende kan utskottet erinra om förbudet i 24 kap. 11 § strafflagen att taga väg över annans tomt, åker, äng, plantering eller andra ägor, vilka därav kunna skadas. Den, som icke äger beträda viss mark, är uppenbarligen icke heller berättigad att där tillgodogöra sig bär och dylikt. Vad beträffar andra ägor har väl understundom gjorts gällande att jordägaren skulle äga rätt att bestämma om där växande bär ehuru deras tillgodogörande av andra icke blivit straffbelagt. Det torde emellertid med fog kunna sägas, att man ganska allmänt funnit det naturligt, att befolkningen på en ort skulle kunna gemensamt tillgodogöra sig bären å skogsmarken i trakten. Något berättigat missnöje till följd av denna ordning torde icke heller tidigare ha förefunnits.

Genom kommunikationsmedlens utveckling på senare tid ha förhållandena emellertid väsentligen förändrats. Det har blivit allt vanligare att folk från samhällena bege sig ut till mer eller mindre avlägsna trakter för att där tillgodogöra sig den bärskörd, som tidigare väsentligen varit förbehållen ortsbefolkningen. Enligt utskottets mening kunna dessa förhållanden understundom leda till för rättskänslan mindre tilltalande resultat. Mången jordbrukare är själv i minst lika stort behov av att kunna skaffa sig ett bidrag till hushållet genom att skörda skogsbär som de människor i understundom välsituerad ställning vilka från andra håll uppsöka hans marker. Det måste då synas stötande att vem det vara må skall äga tillgodogöra sig hela den skörd av bär som växer å jordägarens mark utan möjlighet för honom att reservera någon del för eget bruk. Ofta är det också omöjligt för honom och hans familj att skörda bären innan ägorna översvämmas av bärplockare från annan ort. Enligt utskottets mening är det därför ett berättigat önskemål att en jordägare beredes möjlighet att i någon mån förbehålla sig rätten till de bär som växa å hans mark. Av praktiska skäl ligger därvid närmast till hands, att denna rätt kommer att avse de ägor som äro belägna närmast hans gård.

Sedan utskottet härpå berört frågan om förbud att skörda omogna lingon, i vilket hänseende utskottet — såsom nedan närmare angives — förordade vissa lagstiftningsåtgärder, fortsatte utskottet:

De av utskottet berörda spörsmålen torde böra bli föremål för skyndsamt utredning. Såsom utskottet i sin förut intagna redogörelse erinrat har frågan om rätten till bären förut behandlats av lagberedningen i dess förslag till jordabalk. Det är emellertid uppenbart att den med fördel kan vinna sin lösning utan avvaktan å resultatet av den nya utredning om revision av jordabalken som, enligt vad chefen för justitiedepartementet tillkännagivit, kommer att förberedas. Den särskilda frågan om förbud att skörda omogna lingon torde icke ha något som helst samband med sistnämnda utredning.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställde utskottet, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att Kungl. Maj:t ville skyndsamt verkställa utredning i de av utskottet angivna hänseenden samt för riksdagen framlägga det förslag varill utredningen kunde föranleda.

Vid utskottets utlåtande fanns fogad en av sju ledamöter i utskottet afgiven reservation, däri hemställdes att motionerna icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda. I nu förevarande hänseende motiverade reservanterna sin ståndpunkt sålunda:

Beträffande den civilrättsliga frågan om rättigheten att tillgodogöra sig vilt växande skogsbär läser ingen vilja fullständigt beröva menige man hans

hävdivunna rätt i nämnda avseende. Utskottsmajoriteten synes också härvidlag ha förordat en lösning av spørsmålet huvudsakligen i enlighet med det förslag, som år 1909 framlades av lagberedningen och gick ut på, att jordägaren skulle äga företräde till bärplockning inom ett avstånd av 300 meter från hans tomtplats eller trädgård, d. v. s. ett område av minst 60 tunnland. Mot en sådan anordning resa sig dock redan av praktiska skäl stora betänkligheter. Och i tätare bebyggda delar av landet skulle den för övrigt medföra att rätten till »fri» bärplockning så godt som försvunne. Även om såsom påståtts någon gång skulle inträffat att välsituerade personer kommit farande långväga ifrån för att plocka bort bären intill småbrukarens husknutar, hålla vi dock före att den stora mängden av bärplockare uppträder mera försynt och tillhör helt andra folkgrupper. Framför allt lärer väl bärplockning bedrivs av fattigt folk, som därigenom söker förbättra sina torftiga villkor. Man kan då fråga sig, om det verkligen är med billigheten överensstämmande att nu förläna jordägaren, som dock sitter på sin gård, en rätt som han aldrig förut haft, på bekostnad av verkligt behövande. Och man må väl även spörja om det kan vara klokt att sålunda intensifiera äganderätten. I varje fall synes det oss opåkallat att nu, då en revision av jordabalken i dess helhet står för dörren, utbryta ifrågakarande spörsmål ur sitt naturliga sammanhang och göra det till föremål för särbehandling.

Vid frågans behandling i kamrarna stannade dessa i olika beslut, i det att första kammaren biföll utskottets hemställan, medan andra kammaren biföll reservationen. Frågan hade alltså även denna gång förfallit.

Vid 1937 års riksdag väcktes ånyo en motion i ämnet. Däri hemställdes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning om skydd för markägaren för rätten till bärplockning å skogs- och hagmark, belägen närmast hans gård, samt å områden, där han vidtagit särskilda åtgärder för att förhöja lingonskördens storlek.

Första lagutskottet, som behandlade motionen, framhöll i utlåtande (nr 12) att frågan om rätten att tillvarataga vilt växande bär flerfaldiga gånger varit föremål för riksdagens prövning. Utskottet anförde därefter:

Utskottet hyser full förståelse för de synpunkter som ligga till grund för den nu förevarande motionen. Att gällande ordning medför vissa olägenheter och ofta innebär ett irritationsmoment för den jordägande befolkningen å landsbygden torde icke kunna bestridas. Ingen torde dock vilja fullständigt beröva menige man hans hävdivunna rätt till bärplockning. Men å andra sidan synes det icke vara skäligt att jordägaren skall vara betagen möjligheten att i någon mån förbehålla sig rätten till de bär som växa å hans mark. Vid behandlingen av ärendet inom utskottet innevarande år har särskilt framhållits, hurusom trevnaden och hemfriden störes, då bärplockare begiva sig fram ända in på husknutarna, samt att skada å värdefulla skogsplanteringar lätt åstadkommes av kringströvande skaror av bärplockare. Även om dessa synpunkter närmast äro hänförliga till andra lagstiftningsområden — särskilda bestämmelser om straff för fridsbrott och för åverkan finnas ju i strafflagen — anser utskottet dem böra tillerkännas en viss betydelse även för bedömandet av den nu förevarande frågan.

Vid de tillfällen då saken tidigare varit föremål för riksdagens behandling har något positivt resultat icke stått att ernå, huvudsakligen på grund av svårigheter av praktisk och lagteknisk natur. I den nu föreliggande motionen har icke heller lämnats något i väsentliga delar nytt uppslag till frågans

lösning. Då härtill kommer att lagberedningen vid dess snart stundande arbete med en reform av jordabalken torde komma att upptaga jämväl här ifrågavarande spørsmål, anser utskottet sig icke böra föreslå riksdagen att nu göra någon framställning i ärendet till Kungl. Maj:t.

Utskottet hemställde, att motionen icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utskottets utlåtande fanns fogad en av fyra ledamöter i utskottet avgiven reservation. Däri uttalades, att det vore av synnerlig vikt att ifrågavarande ömtåliga spørsmål bleve föremål för förnyad omsorgsfull utredning. Med hänsyn därtill hemställde reservanterna, att riksdagen måtte besluta underdånig skrivelse med begäran att ärendet av Kungl. Maj:t för sådan utredning överlämnades till lagberedningen att upptagas vid arbetet med en reform av jordabalken.

Riksdagen biföll utskottets hemställan.

Vid 1942 års riksdag väcktes två motioner i ämnet. I den ena motionen hemställdes, såvitt nu är i fråga, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning till skydd för markägarens rätt till skogsbär å egen mark, och i den andra, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om vidtagande av åtgärder till skydd för markägarens rätt att plocka skogsbär på egen inhägnad skogs- och hagmark.

Första lagutskottet anförde i sitt över motionerna avgivna utlåtande (nr 35):

Vad angår frågan om jordägarens rätt till skogsbären å hans mark bör framhållas, att lagberedningen numera, efter slutförandet av arbetet med revision av aktiebolagslagstiftningen, är sysselsatt med utredning rörande revision av jordabalken. Vid sin behandling under innevarande riksdag av förslaget till ändrad lagstiftning om förmögenhetsbrott m. m., avseende bland annat ändring av bestämmelserna om straff för olovligt tillgrepp av vissa naturprodukter, förordade utskottet i sitt utlåtande nr 18 att de nuvarande bestämmelserna härom i 24 kap. strafflagen skulle tills vidare lämnas oförändrade. Utskottet framhöll därvid, att nämnda strafflagskapitel finge upptagas till förnyat översvägande vid straffrättskommitténs fortsatta arbete, därvid tillfälle erbjöde sig att beakta den utredning om jordägarens rätt som kunde förväntas från lagberedningen vid dess arbete på en revision av jordabalken. Utskottets ifrågavarande uttalande har godkänts av riksdagen. I enlighet härmed anser utskottet, att riksdagen icke nu bör taga ställning till frågan hur jordägarerättens omfång skall bestämmas med avseende å skogsbären, utan att lagberedningens utredning av ifrågavarande spørsmål får avvaktas.

Utskottets utlåtande, som var enhälligt, bifölls av riksdagen.

I den nu förevarande motionen II:76 anföres bland annat följande.

Skogsbären och i synnerhet lingonen utgöra numera en värdefull handelsvara, som väl i värde kan jämföras med skogsvilt. Mycken omsorg har nedlagts för att lagligen reglera och vårda jakten i våra skogar, men ingenting göres för att åstadkomma ordnade förhållanden i fråga om rätten till och vården om skogsbären. Likaväl som en markägare eller jakträttsinnehavare

äger rätt att avlysa och rationellt utnyttja jakten inom sitt område. likaväl borde en markägare eller hans rättsinnehavare äga laglig möjlighet att hävda rätten till bärplockning inom de områden han för sådant ändamål vill utnyttja. Det synes därför angeläget att en lagstiftning kommer till stånd, som möjliggör för markägaren att lagligen skydda rätten till bärplockning å den skogs- och hagmark han själv vill utnyttja eller som han vill upplåta till å orten boende, vilka för sin utkomst äro beroende av denna förvärvskälla. Bestämmelserna angående jakträtten synas i sådant avseende kunna utgöra en förebild. — — —

Endast en lagstiftning kan råda bot på nu rådande missförhållanden men bör givetvis ej göras lika för hela landet, då förhållandena i Norrland torde vara nästan omvända mot i södra Sverige.

Inom varje län böra hushållningssällskap och landsting först göra framställning om en sådan lags ikraftträdande.

Åtgärder till förhindrande av skördandet av omogna skogsbär.

I en motion vid riksdagen år 1913 föreslogs, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till lag angående fridlysningstider för lingon. Motionen avslogs emellertid av riksdagen.

Vid 1917 års riksdag yrkades i motioner förbud mot plockning av lingon före viss dag. Riksdagen hemställde detta år i skrivelse till Kungl. Maj:t, att Kungl. Maj:t täcktes snarast låta verkställa utredning om och i vad mån bestämmelser kunde utfärdas, genom vilka lingonplockning före viss, för lämpligt område årligen av länsstyrelsen bestämd dag skulle vara vid ansvar förbjuden, samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

I anledning härav förelade Kungl. Maj:t år 1918 riksdagen en proposition med förslag till lag om förbud mot plockning av lingon före viss dag. Vid behandlingen av frågan stannade kamrarna i olika beslut, i det första kammaren avtog propositionen under det andra kammaren godkände ett av jordbruksutskottet avgivet förslag i huvudsaklig överensstämmelse med propositionen. Frågan hade sålunda förfallit.

Frågan angående lagstiftning om inskränkning av tiden för skörd av lingon upptogs ånyo i en vid 1927 års riksdag väckt motion. Även nämnda år förföll frågan genom skiljaktiga beslut i kamrarna.

År 1928 väcktes åter motion i ämnet. Riksdagen hemställde detta år i skrivelse till Kungl. Maj:t, att Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning angående inskränkning av tiden för skörd av lingon samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

År 1930 förelades riksdagen ny proposition i ämnet. Enligt denna skulle Konungen, därest förhållandena sådant påkallade till förhindrande av att lingon plockades innan de uppnått lämplig mognad, äga att på framställning av hushållningssällskap och landsting förordna, att inom visst område plockning av lingon, där dessa ej omedelbart förtärdes i samband med plockningen, icke finge äga rum före dag, som av länsstyrelsen bleve bestämd.

Jordbruksutskottet anförde i avgivet utlåtande över propositionen, att utskottet i huvudsak icke hade något att erinra mot densamma, men att enligt utskottets mening markägaren och arrendator borde undantagas från förbudet i fråga. Utskottet hemställde fördenskull, att riksdagen måtte lämna propositionen utan bifall men anhålla, att Kungl. Maj:t måtte med beaktande av det anförda utarbeta nytt förslag i ärendet.

Vid utskottsutlåtandet fanns bland annat fogad en reservation av herr Johansson i Uppmälby m. fl., däri hemställdes, att riksdagen enbart måtte avslå propositionen.

Första kammaren biföll utskottets hemställan, varemot andra kammaren anslöt sig till nyssnämnda reservation. Propositionen hade sålunda avslagits utan att riksdagen begärde nytt förslag i ämnet.

Såsom ovan berörts upptogs frågan i en vid 1935 års riksdag väckt motion. Därvid hemställdes i nu förevarande avseende, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t hemställa om vidtagande av åtgärder i samma syfte som avsågs med »1930 års proposition till riksdagen angående bestämmelser om förbud för plockning av omogna skogsbär».

I sitt förut omnämnda utlåtande (nr 21) i ärendet yttrade första lagutskottet beträffande denna fråga följande:

Erfarenheten har givit vid handen, att konkurrensen om bären föranlett att de i stor utsträckning skördas långt innan de blivit mogna. Denna olägenhet skulle väl i viss mån förminska, därest på sätt utskottet förut satt rätten till bären i någon utsträckning förbehölles jordägaren. Det lär emellertid även i övrigt vara synnerligen önskvärt att man söker ingripa mot den särskilt beträffande lingonen utbredda oseden att skörda dem mycket för tidigt. I fråga om möjligheterna för ett sådant ingripande kan det väl vara förenat med vissa svårigheter att såsom tidigare föreslagits låta offentlig myndighet bestämma viss tid för vilken lingonen å en viss ort ej må skördas. Ett förbud att på uppenbart för tidigt stadium skörda lingonen skulle dock alltid på denna väg kunna erhållas. Även andra utvägar äro emellertid tänkbara. Sålunda finner utskottet icke uteslutet att det skulle kunna meddelas en bestämmelse enligt vilken jordägaren skulle äga att hos landsfiskalen i orten utverka förbud att skörda omogna lingon å viss mark. För överträdelse av förbudet borde stadgas ett lågt bötesstraff, som dock icke skulle äga tillämpning i andra fall än där någon efter det förbudet blivit exempelvis genom anslag kungjort uppsåtligen eller genom ousäktligt förbiseende åsidosatt detsamma. Genom att göra förbudet mot plockning av omogna lingon beroende av jordägarens initiativ skulle detsamma icke behöva bli mer omfattande än behovet kräver. För en sådan regel kan även anföras att ett förbud av ifrågavarande slag aldrig lär kunna bli effektivt, därest icke jordägaren är intresserad av att medverka till dess upprätthållande. Vidare må framhållas att den ifrågasatta bestämmelsen alltid skulle medge rätt att plocka mogna lingon. Att på detta sätt för straffbudets tillämpning kräva, att någon verkligen illojalt försökt förekomma andra och skördat bären i förtid, torde även vara överensstämmande med rättskänslan.

Då avsikten med en bestämmelse av nu berört innehåll icke är att bereda jordägaren en förmån framför andra, synes det vara konsekvent att föreskriva att, där jordägaren beträffande viss mark utverkat ett sådant förbud som förut nämnts, icke heller han själv eller hans folk må där skörda lingon

i omoget tillstånd. Vissa invändningar, som förut anförts mot ett sådant förbud jämväl för jordägaren och hans folk, torde icke äga berättigande därest bestämmelsen i övrigt utformas på det sätt utskottet ifrågasatt.

Utskottets hemställan avsåg att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att Kungl. Maj:t ville skyndsamt verkställa utredning i de av utskottet angivna hänseenden samt för riksdagen framlägga det förslag var till utredningen kunde föranleda.

I den reservation, vari hemställdes att motionerna icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda, motiverade reservanternas sin ståndpunkt till nu förevarande spörsmål på följande sätt:

Vad angår det hushållstekniska spörsmålet om förbud mot plockning av omogna lingon har detta spörsmål upprepade gånger varit föremål för utredning, varjämte detaljerade lagförslag i ämnet i anledning av skrivelser från riksdagen framlagts. Då frågan emellertid erbjudit utomordentliga svårigheter beträffande den praktiska utformningen, har icke något av de framlagda förslagen lyckats vinna riksdagens bifall. Den motionär, som nu ånyo fört fram spörsmålet, har icke lämnat något som helst nytt uppslag för frågans lösning. Utskottsmajoriteten synes för sin del närmast vilja förorda en bestämmelse, enligt vilken jordägaren skulle äga att hos landsfiskalen i orten utverka förbud vid bötesansvar att skörda omogna lingon å viss mark. Detta förslag synes emellertid minst lika omöjligt att realisera som de tidigare framlagda.

Frågan förföll på grund av kamrarnas skiljaktiga beslut.

I en vid 1942 års riksdag väckt motion (II: 151) hemställdes bland annat, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om åtgärder i syfte att förhindra att omogna bär avplockades.

I utlåtande (nr 35) över denna och en annan motion yttrade första lagutskottet beträffande nu förevarande spörsmål bl. a. följande:

Vad härefter beträffar frågan om förhindrande av att bären plockas i omoget skick, är det naturligen med hänsyn till nu rådande försörjningsläge av vikt att åtgärder, som kunna finnas lämpliga i detta syfte, bliva vidtagna. De förslag härutinnan, som tidigare framlagts för riksdagen, ha emellertid icke lyckats vinna riksdagens bifall, främst på grund av de stora svårigheter som framträtt i fråga om förslagets praktiska utformning. I den nu förevarande motionen II: 151, som upptager denna fråga, har ej heller något nytt uppslag för frågans lösning framlagts. Med hänsyn härtill har utskottet icke ansett sig böra i anledning av motionen förorda någon framställning i ämnet till Kungl. Maj:t. Utskottet förutsätter emellertid att de olika organ, som syssla med hithörande försörjningsfrågor, ha sin uppmärksamhet fäst på det nu ifrågavarande spörsmålet och, därest någon godtagbar lösning erbjuder sig, framkomma med förslag härom.

Utskottet hemställde, att motionerna icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda, och denna hemställan bifölls av riksdagens båda kamrar.

Frågan upptogs ånyo i en vid 1943 års riksdag väckt motion (II: 194), däri hemställdes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära, att »sådana bestämmelser utfärdas, som förhindra, att omogna skogsbär avplockas och skördas.»

I utlåtande (nr 8) över motionen anförde första lagutskottet följande:

Frågan om åtgärder till förhindrande av att skogsbär plockas innan de blivit mogna har, såsom av utskottets redogörelse framgår, vid upprepade tillfällen varit föremål för riksdagens prövning. Därvid har övervägts möjligheten att genom lagbestämmelser stadga förbud mot för tidigt skördande av skogsbär. Icke något av de olika förslag till lagstiftning som framlagts har emellertid lyckats vinna riksdagens bifall, och de i förevarande motion angivna riktlinjerna för bestämmelser i ämnet innebära icke något nytt uppslag. Statens livsmedelskommission, som på förekommen anledning haft att taga ståndpunkt till den i motionen behandlade frågan, har framhållit vissa praktiska svårigheter vid utformningen och tillämpningen av ett förbud mot för tidig plockning av skogsbär. Enligt uttalande av kommissionen skulle syftet att förhindra sådan plockning kunna främjas genom lämplig propaganda och upplysningsverksamhet. Åtgärder av detta slag hava också vidtagits av kommissionen.

Såsom utskottet i sitt vid föregående års riksdag avgivna utlåtande över den nu ånyo upptagna frågan framhållit, är det naturligen med hänsyn till rådande försörjningsläge av vikt att åtgärder vidtagas för avhjälpande av det förekommande missförhållandet att skogsbär skördas omogna. Som detta säkerligen i många fall har sin grund i okunnighet och obetänksamhet från allmänhetens sida, synes den på kommissionens föranstaltande bedrivna propagandan och upplysningsverksamheten vara av stort värde. Motionärernas hemställan, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utfärdande av bestämmelser som förhindra att omogna skogsbär avplockas och skördas, finner utskottet däremot med hänsyn till svårigheten att praktiskt utforma sådana bestämmelser ej skäl tillstyrka.

Utskottet hemställde på grund av det anförda, att motionen icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

I en av herr Gustafsson i Lekåsa avgiven reservation hemställdes om bifall till motionen.

Riksdagen biföll utskottets hemställan.

I de nu förevarande motionerna I: 146 och II: 163 anföres bl. a. följande:

Åtgärder synas omedelbart påkallade att förhindra att omogna bär plockas för tidigt. Med hänsyn till den betydande kvantitet skogsbär, som varje år skördas och konsumeras i våra hushåll, måste det ligga i folkförsörjningens intresse att bären plockas, först när de blivit fullt mogna. Genom propaganda, som igångsatts av myndigheterna, och relativt tillfredsställande pris ha stora skaror av befolkningen i städer och samhällen lockats ut i skogarna för bärplockning. På grund av oförstånd och i avsikt att hinna plocka bären på de bästa och lättast tillgängliga platserna skördas bären ofta av dessa tillresande bärplockare i omoget skick. Detta måste medföra en betydligt försämrad kvalitet och ett otillfredsställande resultat av bärskörden ur folkförsörjningssynpunkt. Det synes därför lämpligt att plockning av vissa skogsbär, särskilt lingon och hjortron, tillåtes först från viss dag, som för varje län fastställes av respektive länsstyrelse.

Beträffande den i motionen II: 76 avhandlade civilrättsliga frågan om rätten till skogsbären må framhållas, att svensk lag icke innehåller något stadgande om förbud att tillgodogöra sig vilda bär å annans mark. I 24 kapitlet 3 och 4 §§ strafflagen straffbelägges olovligt tillägnande av viss

Utskottet.

uppräknade naturalster; bland dessa förekomma icke bär. Allmänheten i vårt land har ock sedan gammalt ansetts äga rätt till bärplockning på annans mark. Den fria bärplockningsrätten får sålunda anses utgöra en verklig »alle mans rätt». Tillräckliga skäl ha enligt utskottets mening icke förebragts för ett upphävande eller inskränkande av denna rätt. Tidigare framlagda lagförslag i ämnet ha icke inneburit något bestämt brytande med den hävdvunna uppfattningen utan utgjort kompromisslösningar, avsedda att förbehålla jordägaren ensamrätt till bären å vissa begränsade områden, företrädesvis i närheten av hans gård. Även mot en sådan lösning av spörsmålet kunna emellertid allvarliga invändningar göras. Särskilt må framhållas att den fria bärplockningsrätten i de tätare bebyggda delarna av riket därigenom kunde bliva illusorisk. Överhuvud taget äro förhållandena i vårt land sådana — vilket också framhålles i förevarande motion — att enhetliga bestämmelser för hela riket icke lämpligen kunna införas. Att förbehålla jordägaren rätt till bärplockning på egen skogs- och hagmark torde sålunda vara uteslutet såvitt angår Norrland och stora delar av Svealand. Även ur nationalekonomisk synpunkt skulle lagregler som uteslöte menige man från rätten att plocka skogsbär på annans mark vara olämpliga.

Utskottet vill å andra sidan icke bestrida, att nu gällande ordning kan medföra olägenheter för den jordägande befolkningen. Allmänheten torde icke alltid visa den hänsyn och aktsamhet som skäligen bör kunna fordras. Att trevnaden och hemfriden kan störas då bärplockare begiva sig ända fram till gårdarna och att trädplantor och annat kunna skadas torde vara uppenbart. Ett visst skydd mot dylika förfaranden erbjuder emellertid stadgandet i 24 kapitlet 11 § strafflagen, som straffbelägger olovligt tagande av väg över annans tomt, åker, äng, plantering och andra ägor, vilka därav kunna skadas, och i den mån en bärplockare orsakar skada å annans ägor är han enligt allmänna skadeståndsregler skyldig att utgiva ersättning för skadan.

Utskottet har inhämtat att lagberedningen icke — såsom man tidigare antagit — torde komma att i samband med det pågående arbetet för en revision av jordabalken upptaga frågan om rätten till skogsbären till behandling. Bestämmelserna i 24 kapitlet strafflagen komma däremot att upptagas till förnyat övervägande vid straffrättskommitténs fortsatta revisionsarbete. Utskottet finner även av denna anledning olämpligt att nu föreslå en inskränkning i allmänhetens rätt till bärplockning å annans mark.

Beträffande den i motionerna I: 146 och II: 163 väckta frågan om åtgärder till förhindrande av att skogsbär plockas innan de blivit mogna, må till en början erinras om att de förslag till lagstiftning i detta ämne som vid tidigare tillfällen framlagts för riksdagen icke vunnit dennas bifall. Jämväl statens livsmedelskommission, som i skilda sammanhang tagit frågan under övervägande, har avstyrkt att lagstiftningsåtgärder i sådant syfte vidtagas. Vid frågans tidigare behandling har framhållits att utformningen och tillämpningen av bestämmelser om förbud mot för tidig skörd av skogsbär äro förenade med stora svårigheter. Därvid har särskilt påpekats, att bären mogna på olika tider och att övervakningen av ett förbud är svår att genomföra.

I nu förevarande motioner har icke heller framlagts något nytt förslag till frågans lösning.

Livsmedelskommissionen har ansett att plockande av omogna skogsbär borde förhindras genom lämplig propaganda och upplysningsverksamhet och har även vidtagit åtgärder av sådant slag. Det torde icke vara lätt att förebringa utredning om den omfattning vari omogna skogsbär skördas eller om resultatet av den på livsmedelskommissionens initiativ bedrivna upplysningsverksamheten. Man torde likväl kunna antaga att upplysningsåtgärder äro ägnade att motverka missförhållandet att skogsbär skördas i omoget skick. Med hänsyn härtill och till svårigheterna att utforma lämpliga författningsbestämmelser i ämnet finner utskottet sig icke böra förorda bifall till motionärernas hemställan.

Utskottet får på grund av det anförda hemställa,

att förevarande motioner, II: 76 samt I: 146 och II: 163, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 14 april 1944.

På första lagutskottets vägnar:

K. SCHLYTER.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit

från första kammaren: herrar *Schlyter*, *Wagnsson*, *Karl Emil Johanson* och *Branting*, fru *Sjöström-Bengtsson* samt herrar *Ragnar Bergh*, *Lodenus* och *Lindblom*;

från andra kammaren: herrar *Berg* och *Björling*, fru *Gustafson* samt herrar *Landgren*, *Gustafsson* i Lekåsa, *Sundström* i Vikmanshyttan, *Sundqvist* och *Lundberg* i Uppsala.

Reservation

av herrar *Ragnar Bergh*, *Lodenus* och *Gustafsson* i Lekåsa.
